

TALAK SURESİNİN İSLAM AİLE HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ EVALUATION OF TALAK SURA IN TERMS OF ISLAMIC FAMILY LAW

Rifat USLU*

Öz

İnsanlar arası ilişkileri, insanların yaratılışına uygun bir temel üzerine oturtmuş olan İslam Dini, toplumun temeli olan aile yuvasının kurulmasından, sona ermesine kadar geçen süreçle ilgili olarak gerekli prensipleri ortaya koymuştur. Bu prensipleri ele alan hukuka, aile hukuku denilmektedir. İslam Aile Hukuku, ailenin kuruluşu ile alakalı hükümlerle, nikâhın ortadan kalkması demek olan boşanma ve boşanmayı takip eden süreçle ilgili hükümleri ifade etmektedir. İslam hukukunda aile hukukuyla ilgili konular önceleri “nikâh ve talak” daha sonraları “münâkehât ve müfârakât” kavramlarıyla ifade edilmiştir.

İslam aile hukukunun ana kaynağı Kur’an-ı Kerim’dir. Kur’an’ın değişik surelerinde aile hukukuna dair pek çok hükümler bulunmaktadır. İslam aile hukukunun bilhassa talak ve sonuçlarını alakadar eden hükümleri içeren surelerden biri de “Talak” suresidir. Bizim bu çalışmamızda talak suresinin aile hukuku açısından tahlili yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Talak Suresi, İslam, Aile, Hukuk.

Abstract

The religion of Islam considers the human relations suitable for human creation and it puts forward the necessary principles related to the process from establishing the family home that is the foundation of the society and to its end. The law which covers those principles is called as family law. Islam family law refers to the provisions related to the family establishment and related to divorce and the process after divorce. The topics related to family law was previously referred to "marriage and talak" and then it was referred to "münâkehât and müfârakât".

Main resource of family law of Islam is the Holy Quran. There are many provisions about family law in different suras of Quran. One of the suras including the provisions of Islamic family law related to especially divorce (talak) and its results is sura "Talak". In this paper, we will analyze sura Talak in terms of family law.

Keywords: Sura Talak, Islam, Family, Law.

GİRİŞ

Ailenin kuruluş öncesi görüşme ve nişan gibi aşamalarını, nikâh akdi gibi kuruluşunu, aile meydana geldikten sonra eşlerin birbirine karşı hak ve vazifelerini ve talak, iddet ve nafaka gibi konuları ele alan hukuk dalına “İslam Aile Hukuku” denilmektedir. Bu tanımı göz önünde bulundurarak İslam aile hukukunun konularını, ailenin kurulmasını ifade eden “nikâh” ve evliliğin sona ermesi demek olan “talak” başlıkları altında ele almak mümkündür. Nitekim bazı İslam hukuku kaynaklarında konu, “Munakehat ve Mufarekat” başlığı altında ele alınmıştır (Mehmet Zihni, 2014: 1232).

İslam’ın ana kaynağı olan Kur’an’ı Kerim’de, nikâh, talak, iddet, nafaka, mehir, raza’, lian, zıhar gibi konulara genişçe yer verilmiştir. Bu hükümlere dair takriben 70 civarında ayet bulunmaktadır. Hadis külliyyatında da konu ile alakalı özel bölümlere yer verilmiştir.

Kur’an-ı Kerim’de konunun yer aldığı surelerden birisi de şüphesiz “Talak” suresidir. Aşağıda görüleceği üzere bu surede daha ziyade evliliğin sona ermesi demek olan talak ve sonuçları yer almıştır. Bunun için de bu sureye “talak” ismi verilmiştir (Zuhayli, 1991: 28/261). Biz de bu çalışmamızda ilgili ayetler ışığı altında konuyu, talak, iddet ve nafaka başlıkları altında ele alacağız.

1-TALAK

Konuyu işlerken, ayetlere mana vererek başlayıp yeri geldikçe aile hukuku ile ilgili olarak fıkhi konulara yer vereceğiz. Bu surenin inmesine sebep olarak bazı âlimler, hayız halinde verilen bir-iki talak hadisesinden bahsetmişlerse de (Kurtubi, 1967, 18/148; İbn Kesir, 1393, 3/512; Sabuni, 1432,2/551; Zuhayli, 1991, 28/265). doğru olan bu sure, bir hadise üzerine değil, doğrudan doğru bir şer’î hükmü beyan olarak nazil olmuştur (Yazır, 1979, c. 7, s. 5042).

* Doç. Dr., Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Fıkıh Ana Bilim Dalı.

(يا ايها النبي) "Ey Peygamber!" Bu sureye bu hitpla başlanması, beyan olunacak hükmün Peygambere mahsus olmasından değildir. O'nun şahsında ümmetine hitaptır ve umumidir (es-Sayes, 1953, 4/155). Devamında gelen fiillerin çoğul olarak gelmesi de bunu göstermektedir.

(اداطلقتم النساء) "kadınları boşadığınız zaman-yani boşamak istediğiniz takdirde" (Razi, 1308, 8/164). (فلقوهن لعنتهن) "onların iddetlerini gözeterek boşayın." (و احصوا العدة) "ve bekleme sürelerini iyi hesap edin." Adetleri olarak sayılı hayız günlerini hesaba alarak ondan önce tuhur zamanında temiz olarak bir talak boşayın (İbn Kesir, 1393, 3/513; Razi, 1308, 8/164). İşte talak verilecek olunca onun en güzel ve mesnun (sünnete uygun) şekli kadını âdetinden önce temiz bulunduğu tuhur zamanında kendisiyle ilişkide bulunmaksızın bir talak boşamaktır. Bunun için dinen yaklaşılması yasak olan hayız günlerinde veya içerisinde ilişkiye girilen tuhur içinde boşayıp salıvermek bu emre muhalif olmakla haramdır. Bid'attir ve günahtır (es-Sayes, 1953, 4/156). Üç talak birden boşamak ise daha da çirkin ve günahtır. Bununla beraber bid'at ve günah olmasına rağmen bu şekillerde verilen talaklar da hukuken geçerlidir (Mehmet Zihni, 2014, 1367).

İlgili ayet ve benzeri naslardan yola çıkarak fukaha talakı, değişik şekillerde tasnife tabi tutmuşlardır (İbn Kesir, 1393: 3/513). Buna göre talak, şekil bakımından/sünnete uygun olup olmaması açısından sünni ve bid'i, hüküm bakımından da ric'i ve bain diye iki kısma ayrılır. Ayetler çerçevesinde yeri geldiğinde hepsine ayrı ayrı yer verilecektir.

A-Şekil bakımından talakın kısımları

Evlilik birliği, bütün dinlerde kurulması ve korunması teşvik edilen bir müessesedir. Esas olan bu birliği yaşatmak ve günü birlik olumsuz sebeplerden dolayı yıkmaya teşebbüs etmemektir. Allah katında en sevimsiz helal boşanmadır (Ebu Davud, Talak/3). Boşamanın sevilmeyen bir tasarruf olduğu Hz. Peygamber tarafından sık sık ifade edilmiştir. "Allah katında helalin en sevimsizi talaktır" (Ebu Davud, Talak/3), "Zevk için eş değiştiren kadın ve erkeklere Allah lanet etsin" (Ahmet Naim, 11/331), "Hangi kadın,(ayrılmayı gerektirecek) bir sebep yokken kocasından boşanma talebinde bulunursa, kendisine cennetin kokusu haramdır" (Tirmizi, Talak/11) hadisleri bunlardan bazılarıdır. Bunun için tarafların ufak tefek geçimsizliklerden veya erkeğin, hanımında hoşlanmadığı bir kısım huyların bulunmasından dolayı hemen boşanma yolunu seçmesi, dinin hoş görmediği bir tasarruftur. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de "Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz" (Nisa, 4/19) buyrulmaktadır. Hz. Peygamber de "Mümin bir kimse, hanımından hoşlanmadığı bir huya karşı hoşnutsuzluğunu ondan tamamen alakasını kesecek duruma getirmesin. Çünkü beğenmediği bir huyla karşılaşsa dahi, onda başka bir huyu beğeniyordur" (Müslim, rada/61) hadisi ile bu hususa dikkat çekmiştir.

Ancak şartlar boşanmayı gerektiriyorsa o zaman en son çare olarak Allah'ın sevmediği bir helal olan talaka başvurulabilir. Bu hakkın kullanılması esnasında bile, boşanmalardan sonra barışmaya ve geri dönmeye imkân tanımak için, Kur'an-ı Kerim bizzat düzenlemeler yapmıştır.

a- Sünni talak

Geçici duygu ve tahriklerle talakın meydana gelmesini önlemek ve aile yuvası tamamen dağılmadan telafi imkânları vermek için bazı tedbirler alınmıştır k, "sünni talak" bunlardan birisidir (Çolak, 2016/233). Mealini vermekte olduğumuz ayet ile eşini hayız halinde boşayan Abdullah b. Ömer'e, Hz. Peygamberin gönderdiği şu emir, sünnete uygun boşamanın usulünü ifade etmektedir. "O eşine dönsün. Hayızdan temizleninceye kadar evinde barındırsın. Sonra yeniden hayız görüp tekrar temizlenince isterse onunla ilişki kurmadan yeniden boşasın. İşte Allah'ın, kadınların içinde boşanmasını emrettiği iddet budur" (Buhari, talak/1; Müslim, Rada'/66; Ebu Davud, Talak/4; Tirmizi, Talak/1).

Verdiğimiz naslardan da anlaşıldığı üzere sünni talak, Kur'an ve sünnetin koyduğu ölçü ve sınırlara riayet edilerek yapılan ve şer'an kınamayı gerektirmeyecek şekilde meydana gelen, pişmanlığın fayda vereceği boşama şeklidir (Çolak, 233). Bütün müçtehitlere göre "hayızdan sonra, kadının temizlik döneminde birleşmeden ve bir defa boşamak" sünni talaktır. Buna göre sünni talakın hayız içinde olmaması, hayızdan temizlenince cinsi birleşme olmaması ve yalnız bir talak hakkının kullanılmış olması gibi üç şartı vardır (Kuduri, 1966, 116; Mehmet Zihn, 1914, 13669).

Hanefiler de sünni talakı, hasen ve ahsen diye ikiye ayrılır (Mevsili,1989: 467; Kasani, 1997: 4/186; İbn Hüمام, 1316: 3/ 22).

aa-Hasen talak

Kocanın kendisiyle zifafa girmiş olduğu eşini, içinde ilişkide bulunmadığı temizlik döneminde bir ric'i talakla boşama ve bu temizlik dönemini takip eden diğer iki temizlik döneminin her birisinde birer talakla boşamasına hasen talak denir (Mehmet Zihni,1914, 1366; Zuhayli, 1987, 7/426).

ab- Ahsen talak

Kişinin hanımını temizlik döneminde bir talakla boşayıp, ikinci ve üçüncü talakla boşamadan iddetini tamamlamasını bekleme şeklinde yapılan talaktır (Mehmet Zihni,1914: 1366: Zuhayli, 1987: 7/426). Bu boşama şeklinde kocaya evliliği sürdürüp sürdürmeme, daha çok düşünme ve pişman olma imkânı tanıdığından bir önceki şekle göre daha güzel kabul edilmiştir.

b-Bid'î talak

Kocanın, eşini hayız halinde veya içinde cinsel ilişkide bulunduğu temizlik süresi içinde iken ya da bir temizlik süresi içinde birden fazla boşamasına bid'î talak denir (Mehmet Zihni, 1914: 1366). Burada bid'î talak sünnete aykırı olarak gerçekleştirilen boşamayı ifade eder. Boşamanın sünni ve bid'î olması helal-haram bakımından bir anlam ifade etse de fikhî açıdan büyük çoğunluğa göre ikisi arasında fark yoktur. Sünnete uygun olmayan boşamalar da hoş görülmemekle beraber hukuken geçerlidir (İbn Hümam, 1316, 3/329; Zuhayli, 1987, 7/426; Çolak, 2016, 235).

İlgili ayet, boşama hakkının sadece erkeğe ait olduğunu da ifade eder. Kadının bunda doğrudan bir tercih hakkı yoktur. Ancak gerek nikâh esnasında gerekse daha sonra erkek tarafından kadına yetki verilirse, boşama yetkisini kullanma hakkı vardır. Buna fikhî literatüründe "Tevfiz" denilmektedir. Bu olmazsa kadın, bir bedel karşılığında kendisini boşatmak için erkeğe müracaat edebilir. Buna da İslam aile hukukunda "hulu" denir.

(و اتقوا الله ربكم) "Ve Rabbınız Allah'tan korkun" Yani sizi erkek, onları kadın yaratmış ve sizleri yetiştirip nikâh nimetine ve boşama salahiyetine mazhar kılmış olan Rabbınızdan korkun da emirlerine dikkat edin. İddeti eksik de yapmayın değişiklik de etmeyin. Gerek talakta ve gerekse iddette kadınlara zarar vermeye kalkmayın (Yazır, 7/5054).

(لا تخرجوهن من بيوتهن) "Onları evlerinden çıkarmayın." Bu ayette evlerin kadınlara izafe edilmesi, talak öncesi paylaşılan evin hâlâ kadını da evi olarak görülmesi gerektiğini göstermektedir. İddet döneminde o evde ikamet etme hakkına sahiptir. Evin mülkiyeti kocaya ait olduğu takdirde, kadını oradan çıkarmayacağı gibi, ev başkasına ait ise bu defa erkeğin yeni bir ev kiralayıp, oraya kadını yerleştirmesi de kadının bir hakkı, erkeğin de vazifesidir. İddet süresince kadının evinden çıkarılmaması ve kadının çıkmaması hükmü, kocasından tamamen ayrılmadan hamile olup olmadığının açıklık kazanması, bu dönemde çevreden kendisine evlilik teklif edilebilecek bir aday olarak görülmemesi ve bu dönemde himayeden ve ekonomik destekten yoksul bırakılmaması gibi sebepler gösterilmekte ise de, asıl amacın talak işleminin hemen kesinlik kazanmaması ve eşlerin evlilik hayatına dönüş kararını kolaylaştıracak bir ortamda bulunmalarının sağlanması olduğu anlaşılmaktadır (Yazır, 1979, 7/5055; Heyet, 2007, 5/387).

(و لا يخرجن) "Onlar da çıkmasınlar" Yani erkekler izin verse bile bir zaruret olmadıkça kadınların çıkmaları da haramdır. Çıkmamalıdır ve çıkmazlar. (الا ان يأتين بفاحشة مبينة) "Meğer ki apaçık bir hayâsızlık edeler." Talak verilmiş kadının ağır bir ahlaki kusur işlemiş olması halinde eski yuvasında ikametini sürdürmesi makul ve doğru değildir. Ayette geçen "apaçık hayâsızlık" ifadesi daha çok büyük günah olarak açıklanmakla beraber bazı âlimler aile fertlerine karşı ağır hakaret ve cana kasıt gibi eylemleri de bu kapsamda sayarken bazıları bu ifadeyi zina ve hırsızlık gibi suçlarla sınırlandırma cihetine gitmişlerdir (Yazır, 1979, 2007, 7/5056; Heyet, 2007, 5/388).

(و تلك) "ve işte bunlar" Talak hakkında bu emirler ve yasaklar ile bildirilen hükümler (حدود الله) Allah'ın koyduğu sınırlardır." Allah'ın kulları için koyduğu ölçülerdir. (و من يتعد حدود الله) "Kim Allah'ın koyduğu sınırları aşarsa" Yani bu hükümleri ihlal ederse (فقد ظلم نفسه) "aslında kendine zulmetmiş, yazık etmiş olur" Kendisine dünyada ve ahirette kötülük etmiş olur. (لا تدري لعل الله يحدث بعد ذلك امرا) "Bilemezsin ki; belki Allah bundan sonra yeni bir durum ortaya çıkarıverir." O sınırları aşmanın arkasından bir hadise, bir iş çıkarır, kalbini çevirir, bir takım meşakkatler ve ızdıraplar verir. Haddini aşarak verdiği talaka pişman olursun, dönmek istersin iş isten geçmiş bulunduğu için dönemez, telafi edemezsin, perişan olur, zararını ve vebalini kendin çekersin. Onun için her hangi bir sebeple talak verecek kimse öfkeyle her şeyi kesip atıvermemeli, ilerisini hesaba katmalı da Allah'ın bu emirlerle tayin ettiği sınırı aşmamalı ve istendiği takdirde geriye dönüş imkân verecek usule uymalıdır. Çünkü aşağıda da değinileceği üzere talak üçe balığ olmadıkça, öyle sarıh bir talak, ric'î olacağından kişi iddet nihayetine kadar dilerse eşine dönebilmektedir.

(فإذا بلغن اجلهن) "Sürelerinin sonuna ulaştıklarında" Bu şart, ric'atin (dönüşün) nihayeti, ayrılığın başlangıcı olan vakti göstermek içindir. Binaenaleyh iddet içinde her zaman ric'at hakkı sabittir. Fakat iddet bitince muhayyerlik hakkı kalmaz, ayrılık gerekir. Kadının rızasıyla nikâh tazelenmedikçe birleşemezler. Henüz iddet çıkmadan nihayete erdiği zaman ise durum belirleneceğinden o vakit (فأمسكوهن بمعروف) "Onları ya uygun bir şekilde tutun." Bırakmayıp güzel ve meşru' şekilde geçinmek ve iki tarafın haline münasip nafaka ve mesken temin ederek nikâhlarınızda tutun. (او فارقوهن بمعروف) "Veya onlardan uygun biçimde

ayrılırsınız.” Yani ric’at ve ayrılık arasında muhayyersiniz. Tekrar birleşseniz de, ayrılırsanız da uygun hareket etmekle mükellefsiniz. Ayrılacaksanız güzellikle ayrılın, tatlı dille hakkını vererek ve zarar vermektan kaçınarak, mesela geçinme niyeti olmadığı halde iddeti uzatmak için müracaat edip de sonra yine boşamak gibi zararlı hilelere sapmayarak güzelce çıkarıp gönderin (Yazır, 1979, 7/5059). Bu ayeti kerime fıkıh literatüründeki ric’i ve bain talakı ifade etmektedir.

B-Hüküm bakımından talakın kısımları

Yukarıda da ifade edildiği gibi talak çeşitli yönlerden bir takım kısımlara ayrılmıştır. Bu taksimattan biri de boşanan kadına geri dönmeye imkân verip vermeme itibarıyla, ric’i ve bain diye yapılan taksimattır.

a-Ric’i talak

Kur’an-ı Kerim’de, “Boşanmış kadınlar, kendi başlarına (evlenmeden) üç ay hali)hayız veya temizlik müddeti) beklerler. Eğer onlar Allah’a ve ahiret gününe gerçekten inanmışlarsa, rahimlerinde Allah’ın yarattığını gizlemeleri kendilerine helal olmaz. Eğer kocalar barışmak isterlerse, bu durumda boşadıkları kadınları geri almaya daha fazla hak sahibidirler. Kadınların da ödevlerine denk belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azizdir, hakîmdir.”(Bakara, 2/228) buyrulmaktadır. Dolayısıyla bu ayet, yeniden nikâh akdine ve mehir tespitine gerek kalmaksızın, kadının rızasına da bakılmaksızın, kadının iddet müddetiyle sınırlı olarak, erkeğe geri dönme imkânı vermektedir (Uslu, 2016, 1126). Erkeğin geri dönüşüne imkân veren talaka, ric’i talak denmektedir (Mehmet Zihni Efendi, 2014: 1377). Bu dönüş, bain olmayan birinci ve ikinci talaktan sonra, iddet bitmeden müracaat edildiği zaman olur. İddet bitince ric’i talak, bain talaka dönüşür, binaenaleyh yeni bir akit olmadan erkeğin hanımına dönme imkânı kalmaz (Zuhayli, 1987, 7/432.)

Talakın ric’i olması için şu şartları ihtiva etmesi gerekir. 1-Talak, hakiki bir duhulden sonra vaki olacak. 2-Bir ıvaz karşılığı olmayacak. 3-Talak sarıh lafızlarla vaki olmuş olacak. 4-Üç talakın tamamı zikredilmiş olmayacak. 5-Talak sırasında şiddet, mübalağa, kuvvet ve beynünet gibi lafızlardan kaçınılmış olacak (İbn Abidin, tsz, 2/575). Talak ric’inin hükmü ise, iddet bitinceye kadar nikâh devam eder. Ancak boşama haklarından biri kullanılmış olur. İddet içerisinde dönüş olmamış ise nikâh ortadan kalkar. Eğer üç talak ile boşama olmamış ise yeni bir nikâh ve mehir ile evlilik devam eder. Ancak iddet bittikten sonra kadın serbest hale geldiği için rızası olmadan kocası onu alamaz. Kadın dilerse başka bir erkekle de evlenebilir.

b-Bain talak

Talakı bain ise, “Zevceye duhulden önce vaki olan veya duhulden sonra beynünet ifade eden kinâi bir lafız ile ika edilen veya sarıh bir lafızla yapılp da sarahaten veya işaretten üç adedine veya bir ıvaza mukarin bulunan veya beynünete delalet eden bir vasıfla tavsif veya bir şeye teşbih edilen talak” şeklinde tanımlanır ”(Bilmen, 1976, 2/175). Talakı bain de beynünet-i suğrâ ve beynünet-i kübrâ diye ikiye ayrılır (Zuhayli,1989, 7/432).

aa- Beynünet-i suğra

Bir veya iki talakı bainle meydana gelen ayrılığa talaka denir (Bilmen, 1976, 2/175). Bu talakı bainin hükmü şudur. İddet içerisinde veya iddetten sonra kadının rızası ile yeni bir akit ve yeni bir mehir tespiti ile evlenmek mümkündür. Talakı ric’ide olduğu gibi, erkeğin talak hakkı noksanlaşır. Karı koca arasında varis olma hakkı kalkar.

bb- Beynünet-i kübra

Mutlak olarak üç talak ile yapılan ayrılığa beynünet-i kübra denir (Bilmen, 1976, 2/175). Bu boşama ile evlilik bağları tamamen kopar. Karı koca arasında varislik hakkı kalmaz. Kadın kendisini boşayan erkeğe muvakkat olarak haram olur. Kadın başka bir erkekle evlenip, o kocasından ayrılmakla veya kocasının ölmesiyle boşta kalıp iddet bekledikten sonra birinci kocasına helal olur (Zuhayli, 1987, 7/432-440).

(و اشهدوا ذوي عدل منكم) “ İçinizden adaletli iki kişiyi şahit tutun.” Dönüp tutmayı tercih ettiğiniz takdirde dönüşünüze, ayrılmayı tercih ettiğiniz takdirde de ayrılmanıza- boşanmanıza şahitlik etmek üzere, adaletli, doğru söyleyen iki Müslümanı şahit olarak hazır bulundurun ki, döndüğünüz zaman töhmete (yanlış anlamaya), ayrıldığınız zaman da anlaşmazlığa mahal kalmasın (Razi, 1308: 8/167). Gerekteğinde şahitlik yapsınlar. Burada şunu da belirtmekte fayda vardır. Buradaki “şahit tutun” emri, son zamanlarda farklı görüş beyan edenler olsa da (Ebu Zehra, 1950: 369). ulemanın ittifakıyla vücup için değil nedb içindir. Yani ric’atin ve talakın gerçekleşmesi için şahit tutmak şart değildir. Tavsiye mahiyetindedir (Yazır,1979: 7/5060).

(و اقيموا الشهادة لله) “ Şahitliği Allah için özenle yerine getirin.” Şahitlik görevini adil bir şekilde kimseyi kayırmadan, kimseye haksızlık yapmadan düzgün bir şekilde yerine getirin. Yukarı ki emirlerin hepsi talak

verenlere ait olduğu gibi, bu emir de şahitleredir. Şu hitap da hepsinedir. (ذلكم) “ Size söylenen bu şey” gerek talak verecek olanlara ve gerek şahit olanlara hitap edilen emirlerle yapılan bu tebliğ: yani talakı iddet gözeterek vermek, iddeti saymak, Allah’tan korkup günahattan sakınmak, çıkarıvermemek, çıkmamak, sınırı aşmayıp sonunu hesaba almak ve sonra müddet nihayetinde ya hakkıyla güzelce tutmak veya daha fazla bekletmeyip hakkını vererek güzellikle ayrılmak ve bunlara şahit tutmak ve şahitliği de zamanında dosdoğru yerine getirmek bunların hepsi öyle bir derstir ki, (Yazır, 1979, 7/5061). (يو عظ به من كان منكم يؤمن بالله و) (اليوم الآخر) “ bununla sizlerden, Allah’a ve ahiret gününe iman edenlere öğüt veriliyor.” Çünkü bunlara riayet edip korunanlar, Allah’a ve ahirete imanı olan veya iman kabiliyeti silinmemiş kimselerdir. İman kabiliyeti kalmamış, kalpleri kararmış, mühürlenmiş olanlar ne Allah’tan korkar, ne ahireti sayar. Ne de nasihat dinler, onlar kendi nefislerinin hevasına gider (Yazır, 1979, 7/5062).

İkinci ayetin sonunda ve üçüncü ayette belli bir konu ile sınırlandırılmaksızın ve somut ifadelerle, müminin hayat felsefesine temel teşkil etmesi gereken bazı umdelere yer verilmiştir. Şöyle ki (و من يتق الله) “Kim Allah’a saygısızlıktan sakınırsa-Allah’tan korkarsa” Allah’ın gadabından korkar, ısyandan sakınır, öğütlerini tutarsa (يجعل له مخرجا) “Allah onun için bir çıkış yeri gösterir.” Onu düştüğü darlıktan ve aile yüzünden çekmekte olduğu sıkıntılardan kurtulup çıkacağı bir yol, bir çare gösterir. (و يرزقه من حيث لا يحتسب) “ Ve onu hiç beklemediği yerden rızıklandırır”. Onun için boşayan da boşanan da, ayrılan da ayrılmayan da takva ile hareket ettiği takdirde hiç üzülmeyin, Allah ona da bir çare yaratır ve ummadığı yerden nasibini verir. (و من يتوكل على الله فهو حسبه) “ Kim Allah’a dayanıp güvenirse O kendisine yeter.” (ان الله بالغ امره) “ Şüphesiz Allah dilediği şeyi sonuca ulaştırır.” Muradını muhakkak yapar, hiçbir işinden geri kalmaz, hepsinin hakkından gelir.

(قد جعل الله لكل شيء قدرا) “ Allah her şey için bir ölçü koymuştur.” Bu cümle, öyle bir kanundur ki, her şey hakkında geçerlidir. Bineanaleyh erkeğin de kadının da birer kadri (değeri) ve her birinin fiillerinde birer sınır vardır. O sınırı aşmaya kalkan kişi kendine zulmetmiş olur. Bu şekilde Allah, talaka, iddete, birleşmeye ve ayrılmaya hulasa her şeye bir ölçü koymuştur. Bundan dolayı talak verilen kadınların iddetlerini de hayızlı, hayızsız, hamile olma veya hamile olmama durumlarına göre ayrı ayrı birer miktar takdir edip, nafaka ve ikametlerini de onunla mütenasip olarak emretmiştir. Böylece “Allah her şey için bir ölçü koymuştur” hükmü, hem buraya kadar olan ahkâmın bir özeti, hem de bundan sonra gelecek olan ahkâmın bir mukaddimesi-önsözü mesabesinde (Yazır, 1979, 7/5064). Çünkü şimdi gelecek olan ayet, değişik durumlardaki kadınların bekleyeceği iddetin ölçülerini ve miktarlarını bildirmektedir.

II- İDDET

Talak suresinde, İslam Aile Hukuku açısından yer verilen konulardan biri de boşanan kadınların beklemesi gereken “ İddet” konusudur.

Sözlükte saymak, beklemek gibi manalara gelen iddet kelimesi bir fıkıh terimi olarak şöyle tarif edilebilir. “Kocası ölen ya da karı koca hayatı yaşadıkdan sonra boşanan veya evliliği feshedilmiş olan bir kadının yeni bir evlilik yapabilmek için beklemek zorunda olduğu süredir” (Çolak, 2016/274). Tarifte geçen “karı koca hayatı yaşadıkdan sonra” kaydı, nikah akdinden sonra cinsel ilişki veya sahih halvet (baş başa kalma) durumu olmadan meydana gelen boşamaları dışarıda bırakmaktadır (Çolak, 2106: 274). Böyle bir kadın, “Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâhlayıp da sonra onları cinsel birleşmeden önce boşamışsanız üzerine sayacağınız bir iddet yoktur.” (Ahzab, 33/49) ayetinin hükmü gereği her hangi bir iddet beklemeyiz.

Kadının durumuna ve taşıdığı niteliklere göre iddet çeşitli kısımlara ayrılır. Bunlardan iki kısmın iddeti Bakara suresinde yer almıştır. “Boşanan kadınlar üç kuru’ beklerler”(Bakara, 2/228). Ayeti, boşanan kadınların iddetinin “üç kuru’” olduğunu bildirmektedir. Ayette geçen “kuru’” lafzı, hem âdet, hem de iki âdet arasındaki temizlik manalarını ifade etmektedir. Şafiî ve Malik burada kastedilen temizlik süresidir derken, Ebu Hanife ve Ahmet b. Hanbel aynı lafzı “hayız” olarak anlamışlardır (Cassas, 1335, 1/496; Sabuni, 1432 1/306).

“İçinizden ölenlerin bırakmış olduğu eşler kendi kendilerine dört ay on gün beklerler”(Bakara, 2/234). Ayeti de kocası ölen ve hamile de olmayan kadınların beklemeleri gereken iddeti bildirmektedir. Bu iki kısmın dışında kalan kadınların iddetleri de çalışma konumuzu teşkil eden talak suresinde anlatılmaktadır.

(و اللاتي ينسن من المحيض من نساءكم) “ Kadınlarınızdan âdetten kesilmiş olanlar” Yaşı ilerlemiş olup da artık hayız görmekten ümidini kesmiş olan kadınlarınızdan boşanmış olanlar ki ekser âdete nazaran hayızdan kesilme yaşı elli beş ve altmış olarak takdir edilmiştir. (ان ارتبتم) “Eğer tereddüt ederseniz.” Bunların iddetlerin nasıl olacağını soruyorsanız biliniz ki (فعدتهن ثلثة اشهر) “Bunların iddetleri üç aydır.” Üç ay beklerler. (و اولات الأحمال اجلهن ان يضعن حملهن) “Hamile olanların bekleme süreleri ise doğum yapmaları ile sona erer.”

Görüldüğü gibi bu ayette de, diğer iddet çeşitlerinin hükümleri belirtilmiştir. Buna göre, hayızdan kesilme yaşına ulaşanlarla, hayız görmeyenlerin iddeti üç ay, hamile olanların iddeti ise doğumun gerçekleşmesidir.

(و من يتق الله يجعل له من أمره يسرا) “ Kim Allah’a saygısızlıktan sakınırsa Allah ona işinde bir kolaylık verir.” İşini kolaylaştırıp salih amellere muvaffak kılarak dünya ve ahiret kolaylığına nail eder. (ذلك أمر الله أنزله) “Ve kim Allah’tan korkar” emrini, ahkâmını muhafaza ederse (يكفر عنه سيئاته) “Allah onun kötülüklerini örter” ve (يعظم له اجرا) “Ecrini büyütür.”

Bu surede takva tavsiyesinin defalarca tekrar edilmesi, aile hukukunun, kadın ve talak konularının ehemmiyetine ve bu konudaki dikkatsizliğin ve basit bahanelerle talak salahiyetinin kötüye kullanılmasının bir takım sıkıntılara sebep olacağına dikkat çekmek içindir.

III-NAFAKA

İddet süresi içerisinde kadının nafaka alıp-almaması konusu ve bu süre zarfında oturacağı mesken konusu da talak suresinde yer verilen konulardandır. Bundan sonraki ayetler bunu bildirmektedir.

(اسكنوهن من حيث سكنتم من وجدكم) “ O kadınları imkânınıza göre kendi oturduğunuz yerde tutunuz.” Yani o boşanıp da iddet içinde bulunan kadınları, boşamadan evvel olduğu gibi gücünüzün yettiğince kendinizin oturduğunuz yerden bir kısmında tutunuz. Bineanaleyh kadının kocasına gücünün yetmeyeceği bir ikamet etme yeri isteme hakkı yoktur.

Bu iskân etme emri hayatta olan erkekleredir. Onun için kocası vefat eden kadının nafaka ve mesken isteme hakkı yoktur. Zira kadın da diğer varisler gibi hissesi ne ise onu alır. İhtiyaçlarını ondan giderir. (و لاتضاروهن لتضيقوا عليهن) “ V onları baskı altına almak için kendilerine zarar vermeye kalkışmayın.” Her şeyden önce karşılıklı iyi niyet esası korunmalıdır. Erkeğin bu konudaki yükümlülüğü kadın tarafından istismar edilmemeli, erkeği zora sokacak isteklerde bulunmamalı; buna karşılık erkek de bir yandan müşterek ikameti sağlama vazifesini yerine getiriyor gibi davranıp diğer yandan kadının bir an evvel ayrılıp gitmesi için manevi baskı yöntemleri uygulamamalı, ayrı oturmak gerektiğinde de imkân olduğu halde kadını münasip olmayan bir meskende oturmaya mecbur etmemelidir (Heyet, 5/391).

(و ان كن اولات حمل) “Eğer iddet bekleyen kadınlar hamile iseler.” Hamilelik ister talak esnasında isterse daha evvel malum olsun ve gerek iddet içinde iken kadın sezmiş olsun kadın bunu gizlemeden haber vermelidir. Hayızın kesilmesi ve hamilelik gibi kadını ilgilendiren durumlarda kadının sözüne itibar edilir. (فانفقوا عليهن حتى يرضعن حملهن) “Doğum yapıncaya kadar nafakalarını karşılayın.”

Ric’i boşamanın iddetinde erkeğin nafaka yükümlülüğü devam etmekle beraber, kadının gebe olması halinde boşama nasıl olursa olsun hem bu yükümlülük daha bir önem kazanmakta hem de süre üç ayla sınırlı olmaktan çıkmakta yani bu süreyi aşsa bile doğum yapıncaya kadar sürmektedir. Bain boşamada hamile olmayan kadına nafaka ödenmesi konusu tartışmalı olup, Hanefi mezhebine göre bu durumda da kadının nafaka hakkı vardır (Mevsili, 1989, 534; Sabuni, 1432, 2/573).

Evlilikten doğan çocuğun nafakası baba tarafından karşılanacağına göre onun temel gıdası olan anne sütünün de baba tarafından temin edilmesi gerekir. (فان ارضعن لكم فأتوهن اجورهن) “ Sizin hesabınıza (çocuğunuzu) emzirirlerse onlara karşılığını ödeyiniz.” Çünkü çocuk doğunca ona baktırmak vazifesi babaya aittir. Emzirecek kişiyi tutup masrafını baba verecektir. Ananın da hüdane yani çocuğu kendi kucağında bulundurup ona bilfiil bakmak hakkı vardır. Çocuğun hakkı da ilk anda ana sütünü emmektir. Onun için boşanmış olan anne hüdane hakkını kullanıp da babanın hesabına olarak ücretle o çocuğu emzirecek olursa, babanın o çocuğu ondan almayıp emzirme ve bakım ücretini vermesi lazım gelir. Eğer kadın çocuğu babası adına değil de kendi hesabına emzirecek olursa o vakit babanın o anaya emzirme ücreti vermesi gerekmez. Sadece emzirme dışında kalan masrafını verir ve bütün bunların, aralarında kararlaştırılması icap eder. (و أنمروا بينكم بالمعروف) “ Ve aranızda güzelce konuşup anlaşınız.” İki tarafın durumuna ve çocuğun da menfaatinin uygun düşecek şekilde, baba tarafından cimrilik, ana tarafından da zorluk gösterilmeksizin aranızda istişare edin, gereken ücreti ve çocuğun nafakasını kararlaştırın. Boşanıp ayrıldık diye küsüp de birbirinize zorluk çıkarmayın. (و ان تعاسرتن) “Anlaşmakta zorlanırsanız.” Baba cimrilik yapıp hakkını vermez veya ana daha fazlasını ister, emzirmeye nazlanır veya emzirmek istemezse, (فسترضع له) “ Bu durumda o erkeğin hesabına başka bir kadın emzirecektir.” Baba, sütanesi bulup emzirecek ve ona lazım olan ücreti vermeğe mecbur olacaktır. Bu takdirde ise anne çocuğuna annelik yapmamış, şefkat hissi beslememiş, Allah’ın kendisine vermiş olduğu sütü yavrusundan esirgeyip fazla para ile satmak durumuna düşmüş olacağı gibi, çocuğunu annesinden esirgeyen ve gücünün yetebileceği ücreti vermeyip de zorluk çıkaran baba da çocuğunu hem yabancı birine teslim etmiş hem de ücret ve nafaka vermeğe mecbur olacaktır. Ancak çocuk anasından başka kadının memesini almadığı takdirde onu emzirecek diğer

biri bulunamamış demek olacağından o vakit telefine meydan vermemek için ana, eciri misli ile emzirmeğe hâkim tarafından mecbur edilecektir.

(لينفق ذو سعة من سعته) "Varlıklı olan sahip olduğu imkânlarla göre harcasın." Bu ayet bütün harcamalar için genel bir kuraldır. Emrolunan nafaka ne olursa olsun, mükellefler gücünün yettiği ile mükelleftir. (ومن (قدر عليه رزقه " Rızıkı-ımkânı dar olan kimseler de" (فلينفق مما آتته الله) " Allah'ın kendisine verdiği kadarından harcasın." Orta halli olan durumuna göre, az olan da az versin. Çünkü (لا يكلف الله نفسا الا وسعها) " Allah kimseye gücünün yetmediği bir şeyi teklif etmez." Her hususta böyle olduğu gibi nafaka konusunda da böyledir. Zengin zenginliğine göre fakir de fakirliğine göre mükellef olur. (سيجعل الله بعد عسر يسرا) "Allah bir güçlüğü ardından bir kolaylık sağlayacaktır."

SONUÇ

Yapılan çalışmadan anlaşıldığına göre talak suresi İslam Aile Hukuku açısından şu hükümleri içermektedir. Boşama hakkı erkeğe verilen bir hak olup, onu usulüne göre kullanmakla mükelleftir. İlgili ayet gereği talak, şekil bakımından sünni ve bid'i diye iki kısma ayrılmaktadır. Boşanan kadın, ağır ahlaki bir kusur işlemediği müddetçe, boşamadan önce ikamet etmekte olduğu evde oturmaya devam edecektir. Kocanın bunu çıkarmaya hakkı olmadığı gibi, çıkmayı gerektiren zaruri bir durum olmadığı müddetçe kadının da çıkması doğru değildir. Bundan amaç da aynı evde yaşarken, erkeğin pişmanlık duyması halinde geri dönmesine imkân vermektir.

İddetlerine dikkat edilip, bittiği zaman da ya iyilikle dönmeye veya iyilikle ayrılmaya imkân tanınmasından da talakın, ric' ve bid'i talak kısımlarına ayrıldığı görülmektedir. Gerek geri dönüş karar verilsin, gerekse ayrılmaya karar verilsin takip edilecek metoda da yer veren ayette erkeğin iki şahit göstermesi tavsiye edilmiştir. Bu şahit getirme emrini az da olsa vücutta yorumlayanlar olsa da ulemanın çoğunluğu bunun tavsiye mahiyetinde olduğunu söylemişlerdir. Şahitliğin de her halukarda adil bir şekilde yapılması gerektiğine vurgu yapılmış, bu konularda defalarca takva üzere olunması gerektiği anlatılmıştır.

Talakın sonucu olan iddete de yer verilen surede, hayızdan kesilen veya bir şekilde hayız görmeyen kadınların iddetinin üç ay olduğu, hamile olanların iddetlerinin de doğuma kadar devam edeceği hükme bağlanmıştır.

Surede yer verilen hükümlerden biri de iddet bekleyen kadının nafaka ve mesken hakkıdır. Buna göre ric'i boşama iddetinde erkeğin nafaka yükümlülüğü devam etmekte, kadın hamile ise boşama şekli ne olursa olsun bu sorumluluk doğuma kadar sürmektedir. Doğan çocuğun nafakası babaya ait olduğundan, çocuğun annesi ücretle emzirmek isterse emzirme ücreti almaya hakkı vardır. Eğer anne normalin üzerinde ücret isterse bu takdirde babanın başka bir sütanesi ile anlaşabileceği de ifade edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmet, Naim (1985). *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih ve Şerhi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail (1992). *el-Camiu's-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Bilmen, Ömer Nasuhi (1976). *Hukuku İslamiyye ve Istilahatı Fikhiyye Kamusu*. İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- Cassas, Ebu Bekr Ahmed b. Muhammed er-Razi (1335). *Ahkamu'l-Kur'an*. Beyrut.
- Çolak, Abdullah (2016). *İslam Aile Hukuku*. Malatya: Yılmaz Matbaacılık Yayıncılık.
- Ebu Davud, Süleyman b. El-Eş'as es-Sicistani (1992). *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ebu Zehra, Muhammed (1950). *el-Ahvali'ş-Şahsiyye*. Kahire: Daru'l-Fikri'l-Arabi.
- Heyet (2007). *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- İbn Abidin, Muhammed Emin (tsz.). *Raddü'l-Muhtar*. İstanbul.
- İbn Hümmam, kemaleddin Muhammed b. Abdülvahid 1316). *Şerhu Fethu'l-Kadir*. Beyrut: Daru Sadır.
- İbn Kesir, İmadüddin Ebu'l-Fida İsmail (1393). *Muhatasr Tefsiru İbn Kesir*. Beyrut: Daru'l-Kur'ani'l-Kerim.
- Kasani, Alaeddin Ebu Bekr b. Mes'ud (1997). *Bedaiu's-Sanai' fi Tertibi'Şerai'*. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Kuduri, Ebu'l-Hüseyin Ahmed b. Muhammed (1966). *el-Muhtasar*. İstanbul: Fazilet Kitabevi.
- Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensari (1967). *el-Camiu Li Ahkami'l-Kur'an*. Kahire: Daru'l-Katibi'l-Arabi.
- Mehmet Zihni Efendi (2014). *Nimet-i İslam*. İstanbul: Çamlıca Yayınevi.
- Mevsili, Abdullah bi Mahmud b. Mevdüd (1989). *el-İhtiyar li Ta'lili'l-Muhtar*. İstanbul: Pamuk Yayınları.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccac (1992). *el-Camiu's-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Razi, Muhammed Fahreddin b. Allame Ziyaeddin Ömer (1308). *Mefatihü'l-Ğayb*. Mısır: el-Matbaatü'l-Hayriyye.
- Sabuni, Muhammed Ali (1432). *Raveiu'l-Beyan Tefsiru Ayati'l-Ahkam mine'l-Kur'an*. Beyrut.
- Es-Sayes, Muhammed Ali (1991). *Tefsiru Ayati'l-Ahkam*. Mısır: Matbaatü Muhammed Ali Sabih.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (1992). *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Uslu, Rifat (2016). İslam Aile Hukukunda "Tahlil". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 47. S. 1126-1132.
- Yazır, Hamdi (1989). *Hak Dini Kur'an Dili Türkçe Tefsir*. İstanbul: Eser Neşritat.
- Zuhayli, Vehbe (1987). *el-Fikhu'l-İslami ve Edilletühü*. Dimeşk:Daru'l-Fikr.
- (1991). *Et-Tefsiru'l-Münir fi'l-Akide ve'ş-Şeriat ve'l-Menhec*. Dimeşk: Daru'l-Fikr.